

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie białoruskiego społeczeństwa obywatelskiego

(2006/C 318/23)

Dnia 14 lipca 2005 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię w sprawie *białoruskiego społeczeństwa obywatelskiego*

Sekcja ds. Stosunków Zewnętrznych, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 19 lipca 2006 r. Sprawozdawcą był David STULIK.

Na 429. sesji plenarnej w dniach 13-14 września 2006 r. (posiedzenie z dnia 14 września 2006 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 146 do 2, 5 osób wstrzymało się od głosu, przyjął następującą opinię:

1. Streszczenie opinii

1.1 W niniejszej opinii z inicjatywy własnej Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny pragnie wyrazić wsparcie, solidarność i sympatię wobec wszystkich organizacji społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi, które usiłują wprowadzić w tym kraju demokrację, prawa człowieka, państwo prawa, wolność stowarzyszania się i wolność słowa czyli wartości, na jakich opiera się Unia Europejska.

1.2 EKES wyraża szczególnie swoje wsparcie moralne dla takich organizacji społeczeństwa obywatelskiego, jak organizacje pozarządowe broniące praw człowieka, dążące do wprowadzenia demokracji i państwa prawa, jak niezależne organizacje młodzieżowe, fundacje i stowarzyszenia pracowników i pracodawców oraz niezależne związki zawodowe, działające na rzecz demokracji, praw człowieka, państwa prawa oraz wartości europejskich na Białorusi.

1.3 Bezpośrednie kontakty międzyludzkie, np. w formie wymian, w tym przede wszystkim wymian młodzieży, odgrywają pierwszorzędą rolę, jeśli chodzi o relacje ze społeczeństwem obywatelskim Białorusi. Aby podtrzymywać i wzmacniać te relacje, niezbędne jest wprowadzenie otwartej polityki wizowej ze strony UE i jej państw członkowskich w odniesieniu do obywateli Białorusi.

1.4 Unia Europejska jako całość powinna realizować odpowiedzialną, zrozumiałą i ukierunkowaną politykę informowania oraz opracować strategię, która przybliżyłaby obywatelom Białorusi podstawowe wartości i zasady funkcjonowania UE.

1.5 Absolutnie niezbędnym warunkiem dla udzielania finansowego wsparcia społeczeństwu obywatelskiemu Białorusi jest wybranie właściwych i elastycznych form, aby pomoc ta faktycznie docierała do tych, którzy jej potrzebują.

1.6 Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny apeluje do instytucji unijnych, aby opracowując strategię wsparcia dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi, skorzystały z doświadczeń i wiedzy na temat transformacji, którymi dysponują organizacje społeczeństwa obywatelskiego z nowych państw członkowskich.

2. Ogólne tło

2.1 W niniejszej opinii z inicjatywy własnej Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) pragnie wyrazić

wsparcie, solidarność i sympatię wobec wszystkich organizacji społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi, które usiłują wprowadzić w tym kraju demokrację, prawa człowieka, państwo prawa, wolność stowarzyszania się i wolność słowa czyli wartości, na jakich opiera się Unia Europejska.

2.2 Komitet przywiązuje wielką wagę do istnienia na Białorusi prawdziwego i nie kontrolowanego przez nikogo społeczeństwa obywatelskiego, które jest warunkiem długotrwałej stabilizacji i rozwoju demokracji w tym kraju.

2.3 EKES okazuje zdecydowany sprzeciw wobec postępowania białoruskich urzędów oraz administracji publicznej i państwowej, którego kulminację stanowiły nieprzejrzyste i przeprowadzone niezgodnie z procedurami wybory prezydenckie z 19 marca 2006 r. Jednocześnie Komitet sprzeciwia się politycznym procesom przeciw działaczom na rzecz demokracji i przeciw członkom organizacji pozarządowych, chcącym jedynie skorzystać ze swoich praw obywatelskich i kontrolować przebieg wyborów prezydenckich. W procesach tych zapadły pokazowo niesprawiedliwe wyroki (przypadek członków organizacji pozarządowej „Partnerstwo”).

2.4 Komitet zauważa, że na Białorusi, w kraju bezpośrednio sąsiadującym z UE, dochodzi z powodów politycznych do przemocy politycznych wobec własnych obywateli, naruszania podstawowych praw człowieka oraz łamania międzynarodowych porozumień i umów dotyczących praw człowieka. Dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego z 25 państw członkowskich UE jest to sytuacja nie do przyjęcia.

2.5 EKES protestuje przeciwko prześladowaniu i następnie kryminalizacji tych organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które sprzeciwiły się na Białorusi samowoli organów państwowych.

2.6 Celem niniejszej opinii z inicjatywy własnej jest zaproponowanie instytucjom UE sposobu dalszego postępowania w odniesieniu do Białorusi oraz wspierania społeczeństwa obywatelskiego w tym kraju. Strategia UE w zakresie poparcia białoruskiego społeczeństwa obywatelskiego musi być strategią średniookresową, wykonalną i stabilną i powinna być taka przede wszystkim teraz, już po wyborach prezydenckich, kiedy społeczność międzynarodowa przestaje tak bacznie śledzić rozwój wydarzeń na Białorusi.

2.7 Poprzez niniejszą opinię EKES pragnie także bliżej zapoznać europejskie organizacje społeczeństwa obywatelskiego z sytuacją na Białorusi, zwiększyć ich zainteresowanie losom i problemami ich białoruskich partnerów, wezwać do wzajemnej współpracy i otworzyć do niej drogę.

3. Sytuacja społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi

3.1 Na pierwszy rzut oka może się wydawać, że ramy prawne niezbędne dla formalnego istnienia organizacji społeczeństwa obywatelskiego są wystarczające i odpowiadają standardom nowoczesnego społeczeństwa. Niemniej problem białoruskich ram prawnych leży w ich szczegółowej interpretacji oraz sztucznie tworzonych przeszkodach dla działania i rejestracji organizacji społeczeństwa obywatelskiego. W praktyce sytuacja przedstawia się tak, że bazując na tych ramach prawnych znajduje się preteksty dla odmowy rejestracji organizacji obywatelskich, które są dla rządzącego reżimu niewygodne.

3.2 Społeczeństwo obywatelskie na Białorusi, podobnie jak w każdym państwie autorytarnym czy totalitarnym, charakteryzuje podział na część oficjalną oraz tę, która wprawdzie działa legalnie, ale napotyka na trudności, lub też działa na wprost legalnie czy wręcz nielegalnie. Białoruskie urzędy upolityczniają te organizacje i wiążą ich działalność z opozycją polityczną. Jednakże należy tutaj wspomnieć, że do podstawowych praw i europejskich wartości należy prawo obywateli do swobodnego zrzeszania się tak, by mogli bronić swoich partykularnych i publicznych interesów. Zatem sytuacje, gdy dochodzi do „konfliktów” pomiędzy społeczeństwem obywatelskim a oficjalnymi władzami politycznymi są powszechne i normalne także w państwach Unii Europejskiej. W klasycznych demokracjach podobne „konflikty” nie oznaczają osłabienia legalności tych organizacji, ale stanowią metodę kontroli i sposób włączenia społeczeństwa w sprawowanie rządów.

3.3 Na Białorusi funkcjonuje szereg organizacji oficjalnych, lojalnych wobec reżimu lub bezpośrednio ustanowionych czy kontrolowanych przez organy państwa. Organizacje te są przedstawiane przez władze państwowe jako „białoruskie społeczeństwo obywatelskie”⁽¹⁾ Z drugiej strony istnieją organizacje społeczeństwa obywatelskiego krytyczne wobec reżimu, które są w związku z tym kryminalizowane i często delegalizowane.

3.4 Na Białorusi działają także nieformalne organizacje czy stowarzyszenia obywateli, które również trzeba zaliczyć do społeczeństwa obywatelskiego. Ze względu na charakter ich działalności takie grupy aktywnych i świadomych obywateli nie mają jednak szans na uzyskanie statusu organizacji oficjalnych i jako takie mogą istnieć jedynie nieformalnie. Ludzie, którzy się sami w ten sposób organizują, stają wobec groźby przesładowań, procesów sądowych, utraty zatrudnienia czy miejsca na studiach. Ważną kwestią jest to, jak pomóc takim nieformalnym grupom, które jednak często stanowią rdzeń niezależnego białoruskiego społeczeństwa obywatelskiego.

3.5 W podobny sposób kontynuuje działalność szereg organizacji społeczeństwa obywatelskiego, którym odmówiono rejestracji z różnych powodów i pod różnymi błahymi, formalistycznymi i niedorzecznymi pretekstami, które białoruskie urzędy traktują jako sposób na formalną likwidację niewygodnych organizacji. Chodzi przede wszystkim o organizacje pozarządowe zajmujące się promowaniem i ochroną praw człowieka oraz monitorowaniem stanu demokracji i państwa prawa, niezależne organizacje młodzieżowe, niezależne fundacje, niezależne stowarzyszenia pracodawców i przedsiębiorców oraz niezależne związki zawodowe. Organizacje te nie mogą dalej działać jako legalne i formalnie istniejące podmioty.

3.6 Mimo że ogólna liczba organizacji pozarządowych na Białorusi przekracza 2 500⁽²⁾, w wyniku represji, ingerencji urzędowych i konieczności spełniania nowych wymagań co do przerejestrowania maleje liczba organizacji niezależnych, które choćby tylko na marginesie działalności zajmują się sprawami społecznymi. Na przykład w dziedzinie praw człowieka jedną z ostatnich działających legalnie organizacji jest Komitet Helsiński, na który instytucje państwowe obecnie także wywierają coraz silniejszy nacisk.

3.7 W sektorze niezależnych stowarzyszeń i zgrupowań przedsiębiorców, przemysłowców oraz pracodawców istnieje jedynie kilka małych organizacji (np. „Perspektywa”), których członkowie jednak często padają ofiarą aresztowań i sfingowanych procesów.

3.8 Wśród organizacji związkowych działają zarówno oficjalne centrale związkowe (należące do Federacji Związków Zawodowych Białorusi FTUB), jak i niezależny ruch związkowy pod nazwą Białoruski Kongres Demokratycznych Związków Zawodowych. Niemniej wolność stowarzyszenia się i prawa członków niezależnych związków zawodowych są systematycznie naruszane. Niedawny apel⁽³⁾ Europejskiej Konfederacji Związków Zawodowych (ETUC), Międzynarodowej Konfederacji Wolnych Związków Zawodowych (ICFTU) oraz Światowej Konfederacji Pracy (WCL), skierowany do Komisji Europejskiej, zwracał uwagę właśnie na łamanie praw związkowych na Białorusi.

3.8.1 Od wielu lat Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP) krytykuje i piętnuje poważne i powtarzające pogwałcenia praw pracowniczych i związkowych w odniesieniu do wolności związkowej i prawa do rokowań zbiorowych (konwencje nr 87 i 98). Powołana w 2003 r. komisja śledcza Rady Administracyjnej MOP w 2004 r. wydała raport zarzucający Białorusi ingerowanie państwa w wewnętrzne sprawy związków zawodowych oraz antyzwiązkowe przepisy i prawo. Od chwili przyjęcia raportu, MOP stanowczo krytykuje rząd za ignorowanie zaleceń komisji śledczej lub za jedynie częściowe ich realizowanie. W czerwcu 2006 r. odbyła się sesja MOP, podczas której zażądano od rządu Białorusi, aby podjął konkretne kroki na rzecz realizacji tych zaleceń, tak by na kolejnej sesji Rady Administracyjnej w listopadzie 2006 r. można było stwierdzić faktyczne i namacalne efekty. W przypadku ich braku przewiduje się, że Rada Administracyjna MOP rozważy podjęcie dodatkowych działań, zgodnie

⁽¹⁾ W wystąpieniu z 26 maja 2006 r. prezydent Łukaszenko wezwał Białorusi do „budowania własnego modelu społeczeństwa obywatelskiego”.

⁽²⁾ Komisja Europejska: *Country Strategy Paper, National Indicative Programme*, s. 22. Około 10 % tych organizacji zajmuje się działalnością czysto polityczną.

⁽³⁾ Agencja Belapan, 30 maja 2006 r.

z konstytucją MOP. Działania te mogą objąć także zalecenia Międzynarodowej Konferencji Pracy dla państw członkowskich, federacji pracodawców i związków zawodowych, aby dokonały rewizji swoich stosunków z Białorusią.

3.9 Komitet w pełni popiera te białoruskie organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które stają po stronie europejskich wartości i które poprzez swoje działania nie sankcjonują ani nie wspierają autorytarneho reżimu, ani też nie są z nim w inny sposób związane. EKES wzywa instytucje UE i organizacje społeczeństwa obywatelskiego w państwach członkowskich UE do udzielania podobnego wsparcia (także finansowego).

3.10 Z drugiej strony Komitet jest świadom tego, że konieczne jest prowadzenie dialogu i dyskusji także z tymi organizacjami, które swoją działalnością czy sposobem postępowania legitymizują obecną autorytarną władzę państwową i w ten sposób poddają w wątpliwość podstawowe europejskie wartości.

3.11 Ogólnie rzecz biorąc białoruskie organizacje społeczeństwa obywatelskiego (także we współpracy z zagranicznymi partnerami) muszą czynić starania o przełamanie swojej izolacji w społeczeństwie i zyskanie jego zaufania dzięki temu, że będą w stanie przedstawić rezultaty i znaczenie społeczne swojej działalności.

3.12 Położenie i rola społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi są niełatwe także dlatego, że znacząca część Białorusinów uznaje legitymację władzy obecnego rządu i popiera go. Poza tym organizacje społeczeństwa obywatelskiego nie cieszą się dużym poparciem opinii publicznej, a reżimowi udaje się, głównie dzięki polityce informacyjnej, przedstawiać je szaremu obywatelowi Białorusi w negatywnym świetle.

4. Ogólne zalecenia dotyczące strategii UE wobec Białorusi

4.1 EKES zasadniczo zgadza się z Komisją Europejską i popiera uchwalony przez nią 28 maja 2004 r. dokument *Country Strategy Paper: National Indicative Programme Belarus, 2005-2006* [„Krajowy dokument strategiczny: Krajowy Program Indykacyjny Białoruś 2005-2006”]. Zainteresowanie i wsparcie Komitetu dotyczy przede wszystkim tych punktów tego programu, które mówią o wsparciu UE dla białoruskiego społeczeństwa obywatelskiego. Komitet proponuje, że aktywnie włączy się do konsultacji na temat najważniejszej formy tego wsparcia.

4.2 EKES ma ponadto nadzieję, że Komisja Europejska przedstawi podobny program także na kolejne lata, ponieważ szereg białoruskich organizacji oczekuje od UE większego zaangażowania na rzecz praw człowieka i demokracji w ich kraju. Podobne plany i programy są dla białoruskiego społeczeństwa obywatelskiego motywujące i pobudzają do działania.

4.3 EKES zauważa także, że aby przyczynić się do zmiany autorytarneho reżimu, który stara się sprawiać wrażenie, że kontroluje sytuację w kraju, konieczne będzie podejmowanie codziennych działań i to często za pośrednictwem strategii „małych kroków”. Dotyczy to przede wszystkim białoruskich organizacji społeczeństwa obywatelskiego. W sytuacji, gdy także niepolityczne organizacje obywatelskie stają się przedmiotem restrykcji, również ich działalność nabiera cech działalności politycznej.

4.4 Instytucje i państwa członkowskie UE powinny reagować na sytuację na Białorusi, a wspierając społeczeństwo obywatelski muszą koordynować i harmonizować przyjmowane strategie między sobą, i z innymi międzynarodowymi darczyńcami (fundacjami, rządami innych państw).

4.5 Wprowadzenie ewentualnych **sankcji** gospodarczych czy sankcji innego rodzaju musi być przedmiotem dogłębnej analizy zysków i strat. W sytuacji, gdy reżim prezydenta Łukaszenki kontroluje praktycznie wszystkie środki przekazu, nie będzie dla niego trudnym zadaniem przedstawienie białoruskim obywatelom (przede wszystkim żyjących poza Mińskiem) UE jako instytucji nieprzyjaznej i tym samym zmniejszenie atrakcyjności „europejskiego” kierunku przyszłego rozwoju polityczno-gospodarczego Białorusi.

4.6 Konieczne jest rozróżnienie sankcji, które wpływają bezpośrednio na życie obywateli, i sankcji, które dotyczą tylko przedstawicieli władzy państwowej. Taki podział, w przypadku zastosowania sankcji, trzeba uwzględnić już przy ich formułowaniu. Nie powinny one godzić bezpośrednio w obywateli Białorusi. Sankcje te w żadnym wypadku nie mogą polegać na wykluczeniu Białorusi z ogólnego systemu preferencji (GSP), ponieważ chodzi tu o ułatwiony warunkowy dostęp do rynku UE, uzależniony od poszanowania podstawowych zasad. Poza tym rząd Białorusi ma dość czasu i możliwości, by naprawić najważniejsze braki związane z naruszaniem praw związkowych w tym kraju.

4.7 Mimo że Białoruś jest oficjalnie objęta **europejską polityką sąsiedztwa**, nie jest obecnie możliwe, aby w tej sytuacji w pełni cieszyła się korzyściami wynikającymi z tej polityki. EKES podziela zdanie Komisji i Rady, że warunkiem udziału w tym programie musi być wykazanie przez władze Białorusi woli poszanowania wartości demokratycznych i zasad funkcjonowania państwa prawa. Niemniej byłoby właściwe, aby Komisja Europejska pracowała także nad jednostronnym (lub wypracowanym we współpracy z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego) scenariuszem szybkiego włączenia Białorusi do tej polityki, gdyby doszło do zasadniczej zmiany sytuacji polityczno-gospodarczej w tym kraju. Nasuwa się tu porównanie z sytuacją Słowacji jako kraju kandydującego w latach dziewięćdziesiątych za rządów Vladimira Mečiaru (*). Podobne elastyczne podejście UE w stosunku do Białorusi stale mobilizowałoby białoruskie społeczeństwo obywatelskie i oferowało mu atrakcyjny alternatywny „europejski” scenariusz.

(*) Strategia przedakcesyjna UE umożliwiła Słowacji bardzo szybkie „dogonienie” sąsiednich krajów, za którymi pozostawała w tyle przez szereg lat.

4.8 Jednym z głównych podmiotów interesujących się rozwojem Białorusi i wpływających na jej rozwój była, jest i będzie **Rosja**. Ponieważ deklaruje się, że Rosja jest strategicznym partnerem Unii Europejskiej, konieczne jest prowadzenie z Rosją, z rosyjskimi politykami oraz przedstawicielami rosyjskiego społeczeństwa obywatelskiego dialogu na temat sytuacji na Białorusi.

5. Konkretny problemy białoruskiego społeczeństwa obywatelskiego i proponowane praktyczne środki

5.1 **Wolne media i dostęp do obiektywnych i bezstronnych informacji.** W chwili obecnej reżim posiada właściwie monopol informacyjny. Społeczeństwo obywatelskie nie ma dostępu do mediów i oficjalnych kanałów informacyjnych. Z najróżniejszych powodów pozamykano większość niezależnych gazet, a te, które jeszcze pozostały, nie mają praktycznie dostępu do państwowej sieci dystrybucji. Ograniczony jest również dostęp do internetu, z wyjątkiem Mińska i większych miast, a i tam cena dostępu utrzymuje się na wysokim poziomie. Priorytetem dla UE powinno być zatem zapewnienie, wspieranie i wzmacnianie stałych niezależnych źródeł informacji dla obywateli Białorusi, a także zapewnienie niecenzurowanych serwerów internetowych. Na wsparcie zasługują niezależne oddolne inicjatywy internetowe.

5.2 **Wspieranie białoruskiego społeczeństwa obywatelskiego przez UE.** Mimo deklarowania UE, że wspieranie społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi stanowi dla niej priorytet, istnieje szereg praktycznych i formalnych barier dla faktycznego dotarcia z pomocą bezpośrednio do jej adresatów. Unijne procedury finansowania są teraz niezmiernie skomplikowane, długotrwałe i kosztowne. Trzeba tak dostosować obecne rozporządzenie finansowe, aby wydatkowanie środków było bardziej elastyczne i ukierunkowane na odbiorców wsparcia — nie tylko dla zarejestrowanych organizacji pozarządowych, ale także dla nieoficjalnych inicjatyw obywatelskich, zwłaszcza w krajach wrogich takim przedsięwzięciom. EKES apeluje do Komisji, Parlamentu Europejskiego i Rady o uelastycznienie obecnych procedur finansowania społeczeństwa obywatelskiego poprzez przyjęcie nowych zmian dotyczących rozporządzenia finansowego i jego stosowania. Dobrym sposobem dotarcia z potrzebną pomocą mogłoby być wykorzystanie istniejących europejskich sieci organizacji obywatelskich i reprezentowanie białoruskich organizacji (także tych niezarejestrowanych) za pośrednictwem tych sieci europejskich.

5.3 EKES z zadowoleniem przyjmuje wniosek Komisji dotyczący stworzenia odrębnego instrumentu finansowego służącego krzewieniu demokracji i praw człowieka na świecie, a szczególnie w krajach, gdzie podstawowe wolności są najbardziej zagrożone. Komitet wyraża nadzieję, że będzie miał możliwość wypowiedzenia się na temat tego projektu i że podstawową zasadą w nim zawartą będzie dostępność tego instrumentu dla wszystkich potrzebujących oraz elastyczność w jego wykorzystaniu ze strony organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

5.4 Komitet popiera także niedawne inicjatywy, omawiane w Parlamencie Europejskim oraz w środowisku europejskich organizacji nienastawionych na zysk, których celem jest utworzenie nowego finansowego instrumentu wsparcia (**Europejska fundacja/agencja na rzecz demokracji**) demokratycznych sił w państwach takich jak Białoruś. Dzięki takiej agencji możliwe byłoby świadczenie koniecznej pomocy finansowej także tym organizacjom, które nie mają statusu formalnego i którym organy państwowe odmawiają rejestracji.

5.5 Dla przyszłości demokratycznej Białorusi kluczowe znaczenie ma **konsolidacja sił demokratycznych** i niezależnego społeczeństwa obywatelskiego oraz wyznaczenie strategicznego kierunku dalszego rozwoju w okresie następującym po wyborach. UE powinna skoncentrować się przede wszystkim na wspieraniu ich we współpracy z innymi darczyńcami i państwami, które mają podobne cele i interesy na Białorusi.

5.6 Równy dostęp do wsparcia ze strony UE (nie tylko finansowego) oraz do kontaktów z europejskimi instytucjami powinien być zapewniony zarówno dla „starych” demokratycznych i znanych białoruskich organizacji społeczeństwa obywatelskiego, jak i dla nowo pojawiających się organizacji i inicjatyw.

5.7 **Wymiana informacji.** Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej nie działa na Białorusi tak, jak w innych państwach, mimo oficjalnych próśb kierowanych do UE, aby je w Mińsku utworzyć. Brakuje tam także europejskich ośrodków dokumentacji. Dostęp do podstawowych i obiektywnych informacji o UE, sposobie jej funkcjonowania, jej wartościach i politykach jest niemal niemożliwy. Dlatego też warto byłoby rozważyć sposoby lepszego informowania obywateli Białorusi o UE, co w rezultacie zwiększyłoby także atrakcyjność „europejskiej” drogi rozwoju kraju ⁽⁵⁾.

5.8 UE powinna podjąć starania w kierunku opracowania ogólnej strategii informacyjnej, dzięki której udało się przedstawić białoruskim obywatelom podstawowe europejskie wartości. W sytuacji, gdy na Białorusi z winy UE nie ma przedstawicielstwa Komisji Europejskiej, byłoby właściwe, by przedstawicielstwa poszczególnych państw członkowskich UE wspólnie działały na rzecz propagowania wartości europejskich, na przykład poprzez utworzenie wspólnego Domu Europejskiego w Mińsku.

5.9 EKES uważa, że właściwe byłoby utworzenie stanowiska specjalnego przedstawiciela UE ds. Białorusi, tak jak ma to miejsce w przypadku innych regionów ⁽⁶⁾. Taki przedstawiciel, mianowany przez państwa członkowskie UE, na bieżąco informowałby instytucje unijne o sytuacji na Białorusi oraz o rozwoju stosunków UE z Białorusią. Byłby on odpowiedzialny za koordynację polityki zagranicznej poszczególnych państw członkowskich wobec Białorusi i opracowywania działań i wspólnego stanowiska Unii wobec Mińska. Ponadto czuwałby nad utrzymywaniem kontaktów z przedstawicielami białoruskiego społeczeństwa obywatelskiego oraz z opozycją demokratyczną, jak również z oficjalnymi organami i instytucjami Białorusi.

⁽⁵⁾ Zgodnie z przeprowadzonym ostatnio badaniem opinii publicznej jedynie 1,1 % Białorusinów łączy poprawę sytuacji w przyszłości z Unią Europejską a aż 77,7 % z osobą prezydenta Łukaszenki!

⁽⁶⁾ Np. specjalny przedstawiciel UE ds. Mołdawii, Sudanu czy południowego Kaukazu. Więcej informacji na temat znaczenia specjalnych przedstawicieli UE można znaleźć na stronie: http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showpage.asp?id=263&lang=en&mode=g

5.10 Jednocześnie trzeba stwierdzić, że świadomość ciężkiej sytuacji organizacji obywatelskich na Białorusi jest w państwach UE niedostateczna i znacznie zróżnicowana.

5.11 **Utrzymywanie kontaktów pomiędzy organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w UE i na Białorusi.** Białoruskie urzędy skutecznie uniemożliwiają członkom organizacji społeczeństwa obywatelskiego spotkanie się z partnerami z UE i podróżowanie poza granice kraju lub starają się, by było to doświadczenie nieprzyjemne. Szczególnie utrudniane są spotkania młodych ludzi. Reżim często uniemożliwia białoruskim studentom studiowanie za granicami kraju i poświęcanie się działalności w organizacjach pozarządowych. Osobiste kontakty pomiędzy członkami organizacji białoruskiego i europejskiego społeczeństwa obywatelskiego powinny być zatem jednym z priorytetów polityki UE wobec Białorusi. Istnienie osobistych kontaktów jest niezastąpione, zwłaszcza jeśli chodzi o przekazywanie informacji, doświadczeń i udzielania moralnego wsparcia. Aby sprzyjać podejmowaniu wspólnych działań grup społeczeństwa obywatelskiego, UE powinna ponadto finansować wymiany młodzieży i studentów, zapewniać stypendia oraz staże i konsekwentnie wspierać środowiska opiniotwórcze.

5.12 EKES jest bardzo zaniepokojony obecną polityką wizową poszczególnych państw członkowskich UE wobec obywateli Białorusi. Chociaż UE z jednej strony deklaruje starania o uproszczenie procedury wizowej dla wybranych grup obywateli (włącznie z przedstawicielami organizacji społeczeństwa obywatelskiego), w praktyce dochodzi do jaskrawego naruszania ludzkiej godności i poniżania białoruskich obywateli starających się o wizę do krajów UE. Ponieważ procedury wizowe są nazbyt długie, a często także poniżające (?) dla osób ubiegających się o wizę i uwłaczające ich godności, poddaje to w oczach obywateli Białorusi w wątpliwość wartości, które UE propaguje i na których się opiera. Ten stan rzeczy wraz z niedawnym podniesieniem opłat administracyjnych za wydanie wizy znacznie ograniczają kontakty międzyludzkie, łącznie z kontaktami pomiędzy przedstawicielami organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

5.13 Komitet wzywa zatem instytucje UE i poszczególne państwa członkowskie UE, aby maksymalnie zmniejszyły

biurokratyczne, formalne i nieformalne utrudnienia dla uzyskania wiz wjazdowych dla respektujących prawo obywateli Białorusi udających się do państw UE i obniżyły także opłaty za ich wydanie. Państwa członkowskie powinny rozważyć ułatwienie przyznawania wiz ze względów humanitarnych, dla celów naukowych oraz dla studentów. Opłaty wizowe należy dostosować proporcjonalnie do siły nabywczej kraju, w którym składane są wnioski o wizy. Ponadto trzeba zadbać o to, by osoby składające wniosek wizowy były traktowane z szacunkiem. Choćby w ten sposób UE może wysłać wiarygodny sygnał społeczeństwu białoruskiemu, że naprawdę zależy jej na bliskich kontaktach międzyludzkich obywateli Unii i Białorusi.

5.14 Dla białoruskich organizacji społeczeństwa obywatelskiego ich partnerzy z nowych państw członkowskich są nieocenionym źródłem wiedzy i doświadczenia. Szczególnie cenne są ich informacje i przeżycia (nawet negatywne) związane z transformacją od systemu totalitarnego ku demokracji pod kątem przejściowych regulacji prawnych, tworzenia podstawowych instytucji demokratycznych i zasad funkcjonowania państwa prawa, wolnego i otwartego społeczeństwa obywatelskiego, niezależnych mediów, wprowadzenia równowagi pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym a społeczeństwem obywatelskim, wdrożenia reform społeczno-ekonomicznych i reform aparatu państwa (w tym armii, policji i sądownictwa). UE jako całość powinna wspierać przekazywanie białoruskim organizacjom tej wiedzy z zakresu transformacji.

5.15 **Przekazywanie doświadczeń i umiejętności** nie powinno się odbywać wyłącznie za pośrednictwem działań odbywających się poza granicami Białorusi. Konieczne jest także zagwarantowanie wizyt i organizacja różnego rodzaju działań, seminariów, konferencji i debat okrągłego stołu, w których braliby udział partnerzy z UE, bezpośrednio na Białorusi. Prywatnym fundacjom wdrażającym i finansującym tego typu projekty należy udostępnić wystarczającą przestrzeń i środki na działalność. Jako przykład do naśladowania mogą służyć udane doświadczenia i podobne projekty zakończone sukcesem realizowane wraz z organizacjami ukraińskiego społeczeństwa obywatelskiego.

Bruksela, 15 września 2006 r.

Przewodnicząca

Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Anne-Marie SIGMUND

(7) Patrz: raport Fundacji Batorego „Monitoring polityki wizowej krajów Unii Europejskiej”, Warszawa, czerwiec 2006 r.: <http://www.batory.org.pl/doc/monitoring-polityki-wizowej-ue-raport.pdf>. Zawiera szczegółowy opis upokarzających praktyk stosowanych przez organy reprezentujące państwa członkowskie UE wobec Białorusinów ubiegających się o wizę (dosłowne cytaty i szczegółowe opisy doświadczeń osób starających się o wizę).

Oto przykładowe fragmenty: „Niemal w żadnym z badanych wydziałów konsularnych osobom oczekującym przed budynkami konsulatów nie zapewniono dogodnych warunków, w których mogłyby się one schronić przed opadami deszczu czy śniegu [...] albo zająć miejsca siedzące. Ten na pozór błahy problem nabiera zupełnie innego znaczenia, gdy uświadomimy sobie, iż czas oczekiwania na zewnątrz, przed budynkiem konsulatu, może trwać nawet całą noc.” (s. 24).